

► RUDAKEPURIS AKSOMBARAVYKIS

(šilbaravykis, lenkiškas baravykas)

Xerocomus badius

Baravykas ruda aksomine kepurėle, rusvu lygiu kotu, mėlynuojančiomis poromis, augantis spygliuočių ir lapuočių miškuose.

Aprašymas: grybo kepurėlė 5–12 cm skersmens, jauno – iškili, ruda ar kaštoninė, aksominė, drėgna, blizganti. Vamzdeliai šviesiai geltoni ar žalsvai geltoni, porų paviršius gelsvas, geltonai žalsvas, paspaudus pamėlynuoja. Kotas cilindro formos, lygus, geltonai rudas. Trama šviesiai geltona, kieta, perpjovus pamėlynuoja. Grybas malonaus kvapo ir skonio.

Kur auga: dažniausia gausiai randamas spygliuočių miškuose, ypač pušynuose. Mėgsta tiek vietas pavėsyje, tiek atviras pakeles ar kirtavietes. Sudaro mikorizę su pušimis ir eglėmis, kartais randamas ir po ąžuolais.

Panašūs grybai: nuo kitų aksombaravykių (*Xerocomus*) skiriasi ruda kepurėlės spalva. Panašus neseniai Lietuvoje atsiradęs *Boletellus projectellus* – tik stambesnis ir su ryškiai iškilusiu stambiu gyslelių tinklu ant koto.

Maistinės savybės / nuodingumas: daugelio grybautojų mėgstamas grybas, nes randamas gausiau nei baravykai. Tinkamas džiovinti, nors ir neturi tokio stipraus aromato kaip džiovinti baravykai.

► TIKRASIS RAUDONVIRŠIS

(raudonviršis, raudongalvis, raudonikis)

Leccinum albstipitatum

Raudonviršis ryškiai oranžine kepurėle, iš pradžių baltais, senesnio grybo raudonai rudais plaušeliais apaugusiu kotu, augantis tik po drebulėmis.

Aprašymas: grybo kepurėlė išauga iki 10–20 cm skersmens, jauno – iškili, vėliau – plokščiai iškili, su pakraštyje nukarusiais luobelės kraštais, aksominė, ryškiai oranžinės spalvos. Vamzdeliai balti ar pilki, poros balsvos, vėliau pilkšvos. Kotas į apačią storėjantis, jauno – baltas, apaugęs baltais, senesnių grybų iki raudonai rudos spalvos patamsėjančiais plaušeliais. Trama kieta ir balta, perpjovus po kelių minučių nusidažo rausva, vėliau – pilkai melsva spalva, o koto pagrinde išryškėja melsvai žalia spalva.

Kur auga: lapuočių miškuose tik po drebulėmis, su jomis sudaro mikorizę. Kartais randamas mišriuose miškuose su drebulių priemaiša.

Panašūs grybai: senesnėje literatūroje šio raudonviršio lotyniškas pavadinimas buvo *Leccinum aurantiacum*. Dabar jis taikomas raudonviršiui ryškiai raudona ar raudonai ruda kepurėle, raudonai rudais plaušeliais apaugusiu kotu ir augančiam ne tik po drebulėmis, bet ir po kitais lapuočiais medžiais. Tik po beržais auga panašus juosvažvynis raudonviršis (*L. versipelle*) juodais plaušeliais pasidengusiu kotu.

Maistinės savybės / nuodingumas: gero skonio grybas, tačiau valgomas žalias gali sukelti virškinimo sutrikimų. Kai kurie žmonės šiems grybams jautrūs, tad vartojant pirmą kartą patartina suvalgyti tik nedidelį kiekį.

► PAPRASTOJI MUSMIRĖ

(raudonoji musmirė)

Amanita muscaria

Musmirė ryškiai raudona su baltomis karputėmis kepurėle, kotas – su žiedu ir išnara, auga lapuočių ir spygliuočių miškuose.

Aprašymas: grybo kepurėlė 5–15 cm skersmens, jau-
no – iškili, senesnio – plokščiai iškili ar plokščia. Ryškiai
raudona ar oranžinė su baltomis karputėmis – bendro
apvalkalo liekanomis. Lakšteliai laisvi, tankūs, balti. Kotas
cilindro formos, baltas, plaušuotas, su baltu plėvelės
pavidalo žiedu. Pamatinė koto dalis sustorėjusi, apgaub-
ta priaugusia išnara. Trama minkšta, balta, be ypatingo
kvapo ir skonio.

Kur auga: spygliuočių ir lapuočių miškuose, parkuose, so-
duose, dažniausiai po eglėmis ir beržais, sudaro mikorizę
su įvairiais medžiais. Mėgsta rūgščią dirvą.

Panašūs grybai: paprastąją musmirę sunku supainioti su
kitais grybais. Panašios kilniosios musmirės (*A. regalis*)
kepurėlė yra geltonai rudos spalvos, su pilkšvai gelsvais
apdangalo likučiais.

Maistinės savybės / nuodingumas: nuodingas grybas,
turintis muscimolo ir iboteno rūgštis, kurie apnuodija
organizmą ir gali sukelti haliucinacijų. Dėl šių savybių
paprastoji musmirė buvo vartojama kai kurių šiaurės
tautų religiniuose ritualuose. Buityje šios musmirės
būdavo naudojamos musėms marinti: sudžiovintą grybą
dėdavo į dubenį su pienu. Grybo kepurėlėje esanti me-
džiaga (1,3-dioleinas) traukia muses: šios nuskęsta piene
arba apsinuodija.

► VALGOMOJI VOVERAITĖ

(voveruška, gaidelis, lepeška)

Cantharellus cibarius

Gerai visiems pažįstamas geltonos spalvos grybas, kiek įdubusia, banguotais kraštais kepurėle, kurios apačioje yra klosčių pavidalo lakšteliai.

Aprašymas: grybo kepurėlė 3–8 cm skersmens, plačiai gaubta, su užsiritusiais į apačią kraštais, vėliau tampa netaisyklingos formos, banguotais kraštais, įdubusi, piltuvėlio formos. Ryškiai geltonos ar oranžiniai geltonos spalvos, sausa, matinė. Lakšteliai klosčių pavidalo. Prasideda nuo kepurėlės pagrindo ir leidžiasi kotu. Jie šakojasi, kai kur vienas su kitu susijungdami. Kotas trumpas, balkšvai geltonas. Trama balkšvai gelsva, kartoko skonio, malonaus abrikosų kvapo.

Kur auga: gausiai randama įvairių tipų miškuose, sudaro mikorizę su daugeliu medžių. Mėgsta rūgščią dirvą.

Panašūs grybai: labai panašių grybų nėra. Kartais supainiojama su voveraitine guotele (*Hygrophoropsis aurantiaca*), dar kitaip vadinama netikrąja voveraite, bet jos kepurėlė – rudai oranžinė, lakšteliai siauri ir tankūs.

Maistinės savybės / nuodingumas: skanus, valgomas grybas, gana kietas, nesutęžta, retai būna sukirmijęs. Mėgstamas daugelyje šalių, ypač Prancūzijoje ir Vokietijoje. Lietuvoje šis grybas – vienas mėgstamiausių. Voveraites galima paruošti įvairiais būdais. Tinka džiovinti ir paskui iš jų pagaminti miltus, skirtus padažams ir sriuboms gardinti.

► VALGOMASIS BOBAUSIS

(bobausic, šmarška, gniaužtenis, šimtakamaris)

Gyromitra esculenta

Lengvai pažįstamas raukšlėta ruda kepurėlė pavasarinis grybas. Dažniausiai randamas sausuose kerpiuose pušynuose.

Aprašymas: grybo kepurėlė gali būti iki 10 cm skersmens, suploto rutulio formos, raukšlėta, panaši į smegenis, kraštais priaugusi prie koto. Spalva varijuoja nuo šviesiai rudos iki tamsiai rudos (šokoladinės). Kotas baltas ar šviesiai rudas, išilgai raukšlėtas, netaisyklingos formos, su jaugusiais augalais ir samanomis ar stipriai aplipęs smėliu. Trama balta, trapi, švelnaus, malonaus ir gana įsimintino kvapo.

Kur auga: spygliuočių miškuose, dažniausiai smėlinguose pušynuose, pakelėse, prie kvartalinių linijų, kirtavietėse, mėgsta atvirą, paardytą dirvožemį.

Panašūs grybai: į šį grybą panašus didysis bobausic (*G. gigas*) yra didesnis, jo kepurėlės raukšlės stambesnės, kotas storesnis ir baltas. Didysis bobausic auga pavasari mišriuose ar lapuočių miškuose, turtingesniuose dirvožemiuose.

Maistinės savybės / nuodingumas: nepaisant grybo pavadinimo, žalias valgomas bobausic yra nuodingas. Nuodas giromitrinas yra lakus, pasišalina bobausicus keletą kartų verdant dideliame vandens kiekyje ir nuovirą išpilant. Vis dėlto, norint išvengti apsinuodijimo, šių grybų nereikėtų valgyti. Giromitrinas žmogaus organizme suskyla į metilhidraziną, kuris yra raketų kuro sudedamoji dalis. Džiovinant bobausicus, toje pačioje nevedinamoje patalpoje būti pavojinga.

